

9.12.2024

Tehyn kannanotto koulutusmäärien lisäämisen vaikutuksista harjoittelupaikkojen saatavuuteen

Tausta

Edellinen Suomen hallitus käynnisti sote-alan henkilöstön riittävyys ja saatavuusohjelman vuonna 2021. Se on jatkunut nykyisen hallituksen aikana Hyvän työn ohjelmalla, joka on asetettu vuosille 2024–2027. Ohjelman keskeisin tavoite on toteuttaa toimenpiteitä sote- ja pelastusalan henkilöstön riittävyyden ja saatavuuden turvaamiseksi. Ohjelman seuranta- ja arviointiryhmän tehtävänä on mm. seurata näiden toimenpiteiden toteutumista ja osallistua niiden vaikutusten arviointiin. Strategisia painopistealueita on useita, joista yksi on sote-alan koulutusmäärien lisääminen vastaamaan alaa vaivanneeseen työvoimapulaan.

Suomessa on järjestelmällisesti lisätty sosiaali- ja terveysalan koulutuspaikkoja vuodesta 2020 alkaen vastaamaan viime vuosien työvoimapulaan. Opetushallituksen tilastopalvelun (vipunen.fi) mukaan terveys- ja hyvinvointialojen ammattikorkeakoulututkinnoissa aloitti vuonna 2024 yli 14 600 opiskelijaa, mikä on noin 4000 opiskelijaa enemmän kuin vuonna 2019. Opiskelijamäärä on siten lisääntynyt viimeisen viiden vuoden aikana peräti noin 37 %. Lisäystä pelkästään viime vuoteen on tullut noin 1300 opiskelijaa (n.10 % lisäys). Esimerkiksi sairaanhoitaja (amk) tutkinnossa aloitti tänä vuonna yli 5700 opiskelijaa, mikä on noin 1700 opiskelijaa enemmän kuin vuonna 2019 (n. 42 % lisäys). Vastaavasti sote-alan ammatillisessa perustutkinnossa tai sen osassa aloitti tänä vuonna lähes 16 000 opiskelijaa, mikä on lähes 3000 opiskelijaa enemmän kuin vuonna 2019 (n. 23 % lisäys). Voidaan siis sanoa, että sote-alan tutkintokoulutuksen opiskelijamäärän kasvu on ollut massiivista viimeisen viiden vuoden aikana.

Sote-alan tutkintokoulutus antaa valmiudet säänneltyyn laillistettuun tai nimikesuojattuun ammattiin. Oleellinen osa vaativaan ammattiin valmistavasta koulutuksesta ja ammattitaidon kehittymisestä tapahtuu työpaikoilla toteutuvilla harjoittelujaksoilla, joissa tulevan ammatin ohjausta antaa ensisijaisesti ammattitaitoinen sote-alan ammattihenkilö, joka on valmistunut itse vastaavasta koulutuksesta. Kliiniset valmiudet tulevaan ammattiin saadaan juuri työelämän harjoittelujaksoilla. Esimerkiksi EU:n ammattipätevyysdirektiivin vaatimukset täyttävä sairaanhoitajan tutkintokoulutus sisältää 90 opintopistettä työpaikalla tapahtuvaa harjoittelua. Tämä vastaa yhteensä noin 58 viikkoa eli yli vuoden kestävää harjoittelukokonaisuutta jokaista tutkinto-opiskelijaa kohden. Lähihoitajan tutkinnossa koulutussopimuksella opiskeleva harjoittelee työelämäjaksoilla keskimäärin vähintään 30 viikon ajan. Oppimissopimuskoulutus on viime vuosina lisääntynyt paljon lähihoitajan tutkinnossa, mikä tarkoittaa ammatin opiskelua lähes täysimääräisesti työpaikoilla valmistumiseen saakka. Sosiaali- ja terveysalan tutkinto-opiskelijoiden oppimistavoitteiden mukaisten työelämän harjoittelupaikkojen tarve on ollut aina merkittävä tekijä tulevaan ammattiin oppimisessa. Lisääntyneet opiskelijamäärät ovat kasvattaneet tarvetta huomattavasti.

Nykytilanne ja sen vaikutukset harjoittelupaikkojen saatavuuteen

Vuoden 2023 alusta käynnistynyt sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistus on siirtänyt järjestämisvastuun hyvinvointialueille.

9.12.2024

Uudistus jatkuu kansallisessa palvelureformissa, jossa sosiaali- ja terveydenhuollon sisältöjä koskevaa lainsäädäntöä sekä siihen liittyvää ohjausta kehitetään vastaamaan nykyisiä sote-rakenteita ja valtakunnallisia sote-tavoitteita. Näiden tavoitteiden saavuttaminen näyttää juuri nyt haasteelliselta, kun vuosia jatkuneeseen työvoimapulaan ei ole kyetty vastaamaan hyvinvointialueiden riittämättömän rahoituksen vuoksi. Hallitus tavoittelee myös sairaalaverkon karsimista ja YT-menettelyiden tuloksina julkaistut henkilöstön vähennystavoitteet sekä rekrytointikiellot ovat ällistyttävän ristiriitaisia sote-uudistuksen ja hyvän työn ohjelman tavoitteiden kanssa.

Hyvinvointialueiden tilanteen vaikutukset suhteutettuna voimakkaasti lisääntyneiden sote-alan opiskelijoiden harjoittelupaikkojen tarpeeseen on johtanut entistä vaikeampaan tilanteeseen saada osaavaa ja tavoiteajassa valmistuvaa työvoimaa kriisiytyneelle alalle. Opiskelijan harjoittelusta vastaava hoitohenkilöstö on tällä hetkellä todella kuormittunut työpaikkojen tilanteiden vuoksi. Psykososiaalinen stressi kasvaa ja mahdollisuudet tarjota laadukasta opiskelijaohjausta heikkenee henkilöstöpulan ja työpaineiden keskellä. Kärsijöinä ovat myös opiskelijat, jotka joutuvat hyväksymään harjoittelupaikan, missä osaamisen hankkiminen ei välttämättä vastaa opetussuunnitelman tavoitteita. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkintokoulutuksessa opiskelee enenevässä määrin kansainvälisiä opiskelijoita, joko suorittamassa tutkintoa kokonaisuudessaan tai täydentämässä aiempaa tutkintoaan suomalaista tutkintoa vastaavaksi. Koulutuksen järjestäjiltä ja työelämästä saatujen palautteiden perusteella erityisesti tämän opiskelijaryhmän harjoittelun saatavuudessa näyttää olevan suuria haasteita, jotka ainakin osin liittyvät opiskelijoiden riittämättömään suomen tai ruotsin kielen taitoon. Ammattikorkeakoulun rehtorineuvosto Arene ry:n ammattikorkeakouluille kesällä 2024 tekemän kyselyn perusteella sote-alan harjoittelupaikkojen puutteen arvioitiin vaikuttavan noin 2000 sote-alan opiskelijan opintojen etenemiseen ja valmistumiseen lukuvuoden aikana. Ammatin oppimisen kannalta siirtyvät harjoittelut tuovat haasteita. Teoreettisen jakson jälkeen oppimaansa ei pääse työelämässä harjoittamaan suunnitellusti ja pahimmassa tapauksessa opinnot viivästyvät tai keskeytyvät.

Tehyn ratkaisuehdotukset sote-alan harjoittelupaikkojen saatavuuden parantamiseksi

Alkuperäinen tavoite vastata sote-alan ongelmiin lisäämällä koulutusmääriä alan tutkintokoulutuksiin on tällä hetkellä paradoksaalinen hyvinvointialueiden haasteellisen tilanteen vuoksi; harjoitteluihin pääsy on vaikeutunut, valmistuminen viivästyy, halukkuus keskeyttää opintonsa kasvaa, uhka osaamistason laskulle on todellinen ja lopulta valmistuvat eivät välttämättä saa työpaikkaa, vaikka pulaa on.

Pidämme tärkeänä, että hyvinvointialueiden rahoitusta kasvatetaan, jotta osaavaa hoitohenkilöstöä voidaan, YT-neuvottelujen sijasta, palkata sinne lisää. Opiskelijan ohjaamisen mahdollistava johtaminen ja paremmat työolot sekä riittävä ja osaava hoitohenkilöstö luo mahdollisuudet kehittää yhteistyössä koulutusorganisaatioiden kanssa työpaikalla tapahtuvaa harjoittelua asiakas- ja potilasturvallisesti. Ammattikorkeakoulujen harjoittelusta aiheutuvia kustannuksia voidaan jälkikäteisesti kattaa valtion koulutuskorvauksella, mutta tähän osoitetun määrärahan taso tuskin vastaa tämänhetkistä todellista opiskelija- ja harjoittelumäärää.

Laadukkaalla ennakointityöllä onnistutaan työelämätarpeet täyttävään koulutustarjontaan, mutta lisääntyvään työvoimatarpeeseen voidaan vastata turvallisesti vasta, kun sosiaali- ja terveystieteiden työolot saadaan kuntoon.

Jo tehdyt aloituspaikkalisäykset realisoituvat työelämän hyödyksi viiveellä. Opintojen läpäisy ammatillisessa koulutuksessa on keskimäärin 3 vuotta ja ammattikorkeakoulutuksessa 3–4 vuotta.

9.12.2024

Nyt on tärkeää varmistaa tutkinnossa jo aloittaneiden tavoiteaikainen ja osaamisperusteinen valmistuminen työelämään. Tämän vuoksi esitämme, että tällä hetkellä sote-alan koulutusmääriin ei tehdä uusia lisäyksiä ennen kuin hyvinvointialueiden tilanteet helpottavat ja hoitohenkilöstön työolot paranevat.

Edellytämme, että opiskelijoiden harjoittelun saatavuuden haasteisiin etsitään pikaisesti ratkaisuja yhdessä koulutusten järjestäjien ja työelämän kanssa. Yksi varteenotettava kehitystyö liittyy ammattikorkeakouluopiskelijoiden työelämäharjoittelun palkallisuuden edistämiseen tulevan ammatin oppimismahdollisuudet huomioiden.

Pidämme tärkeänä, että kansainvälisten opiskelijoiden suomen tai ruotsin kielen taidon oppimiselle tarjotaan nykyistä paremmat mahdollisuudet jo ennen harjoittelujaksojen käynnistymistä. Koulutuksen järjestäjän päävastuulla on kielitaidon oppimisen tarjonta kaikille opiskelijoille, jotta heillä on mahdollisuus saavuttaa ammattihenkilöltä edellytettävä kielitaito valmistumisen tai pätevöitymisen yhteydessä. Riittävä kielitaito voidaan osoittaa mm. valtionhallinnon kielitutkinnolla tai yleisellä kielitutkinnolla.

Ohjaavien opettajien rooli työpaikalla tapahtuvan harjoittelun ohjaamisessa on vähentynyt käynnissä olevan opiskelijakyselymme perusteella vain noin viidennes opiskelijoista sanoo opettajan käyneen harjoittelupaikalla. Ohjaus toteutuu pääsääntöisesti sähköisesti tai puhelimitse. Olisi hyvä pohtia ohjaavan opettajan roolin kehittämistä harjoitteluihin liittyen. Harjoittelupaikkapulan vuoksi opiskelija joutuu suorittamaan harjoittelun yhä useammin ulkopaikkakunnalla. Tästä hänelle aiheutuu jopa satojen eurojen ylimääräisiä kustannuksia. Olisi hyvä pohtia opiskelijalle aiheutuvien matka- ja tai asumiskustannusten kattamista muulla tavoin.

Lopuksi edellytämme, että hyvän työn ohjelman seuranta- ja arviointiryhmä tekee mahdollisimman pian selvityksen sote-alan koulutusmäärien lisäämisen vaikutuksista harjoittelupaikkojen saatavuuteen ja riittävyyteen sekä koulutuksen läpäisyyn ja opintonsa keskeyttäneisiin.

Sosiaali- ja terveystieteiden koulutuksen työpaikalla tapahtuva harjoittelu on kriittisen tärkeä osa laadukasta tutkintokoulutusta, niin ammatillisella toisella asteella kuin korkea-asteellakin. Opiskelijan harjoittelujen aikaiset kokemukset vaikuttavat ratkaisevasti siihen, miten vetovoimaisena hän näkee tulevan ammattinsa. Onnistunut työelämäharjoittelu johtaa parhaimmillaan onnistuneeseen ammattihenkilön rekrytointiin ja vastaa työvoimapulaan paikallisesti.

Helsingissä 9.12.2024

Millariikka Rytönen
puheenjohtaja
Tehy ry

Lisätiedot: Juha Kurtti, koulutusasioiden päällikkö, juha.kurtti@tehy.fi

9.12.2024

Jakelu:

Sosiaali- ja terveysministeri Kaisa Juuso
Valtiosihteeri Marjo Lindgren
Erityisavustaja Nuutti Hyttinen

Tiede- ja kulttuuriministeri Sari Multala
Valtiosihteeri Kristiina Kokko
Erityisavustaja Emmi Venäläinen

Opetusministeri Anders Adlercreutz
Valtiosihteeri Mikaela Nylander
Erityisavustaja Anita Westerholm

Taina Mäntyranta, ohjelmajohtaja, Hyvän työn ohjelma, Sosiaali- ja terveydenhuollon
asiakkaat ja palvelut -osasto
Tia-Maria Kirkonpelto, pääsihteeri, Hyvän työn ohjelma, Sosiaali- ja terveydenhuollon
asiakkaat ja palvelut -osasto

Tiedoksi:

Kirjaamo STM
Kirjaamo OKM
